

Usporedba Aristotelovih i suvremenih odgojnih načela i metoda

---

Momčinović, Tarra

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:540494>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Tarra Momčinović

USPOREDBA ARISTOTELOVIH I SUVREMENIH
ODGOJNIH NAČELA I METODA

Završni rad

Petrinja, rujan, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Petrinja)

Tarra Momčinović

USPOREDBA ARISTOTELOVIH I SUVREMENIH
ODGOJNIH NAČELA I METODA

Završni rad

Mentor: Doc. dr. sc. Draženko Tomić

Petrinja, rujan 2021.

Sadržaj

SAŽETAK	
SUMMARY	
1.UVOD	1
2. ARISTOTEL O ODGOJU DJECE I MLADIH	2
2.1. Aristotelov životopis.....	2
2.2. Odgojna načela i metode u Aristotelovom djelu „Nikomahova etika“	4
2.3. Odgojna načela i metode u Aristotelovom djelu „Politika“	9
3. ODGOJ U SUVREMENOM DOBU	12
3.1. Počeci suvremenog odgoja	12
3.2. Krićka i postmoderna pedagogija.....	12
3.3. Naćela i metode usvajanja vrijednosti u suvremenom odgoju	14
4. USPOREDBA ARISTOTELOVIH I SUVREMENIH ODGOJNIH NAĆELA I METODA	20
5. ZAKLJUĆAK	23
6. LITERATURA	24
IZJAVA O IZVORNOSTI RADA	26

SAŽETAK

Odgaj djece oduvijek je bio važan predmet proučavanja o kojem su mnogi mislioci promišljali, uključujući Aristotela koji je komponente odgoja mladih i njene metode najbolje i detaljnije opisao u djelima *Nikomahova etika* i *Politika* na kojima se temelje neka suvremena poimanja čovjeka, njegove prirode, uloge u društvu i pristupu odgoju. Prema Aristotelu, odgoj djeteta započinje od najranije dobi navikavajući ga na dobro, težnji k dobru i kreposnom, razboritom djelovanju dok ga se nastoji naučiti izbjegavati zlo i nevaljale postupke što ne samo da je poželjno za pojedinca, već pridonosi dobrobiti cijelog društva koje je iznad pojedinca. Cilj odgoja djece je u svrhu napretka države, stavljajući ih tako u poziciju poslušnih pojedinaca kojima se nameće unaprijed određen model ponašanja i življenja bez mogućnosti oblikovanja vlastite jedinstvene osobnosti kao što je to moguće u suvremenom dobu. Iako se danas u suvremenom odgoju djece i dalje koriste određene metode i načela koje su zastarjele i utemeljene na tradicionalnom pristupu, u suvremenom dobu dijete je u središtu odgoja. Pozornost je pridana pojedincu, odnosno djetetu koje se odgaja, tako da se odgojitelji trude zadovoljiti njegove potrebe i želje za razvojem vještina, kompetencija i osobnosti na način koji je njemu najprirodniji i najbolji. Danas su odgojitelji osposobljeni za prepoznavanje dječjih individualnih potreba i želja tako da ih znaju što bolje usmjeriti te zajedno s djecom aktivno sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu. Djeca imaju svoja prava da budu to što jesu te da se razvijaju u smjeru u kojem žele, izgrađujući svoju originalnost i razvijajući kreativnost, kritičko promišljanje, samostalnost i fleksibilnost koje su od velike važnosti u svijetu brzih promjena.

Ključne riječi: *odgoj, razvoj, Aristotel, društvo, suvoremeni odgoj, odgojitelj, vrijednosti, kompetencije*

SUMMARY

Child upbringing has always been an important subject of study that many thinkers have thought through, including Aristotle, who described the components of youth upbringing and its methods more detailed in the works of *Nikomah's Ethics* and *Politics* which are foundations to some contemporary notions of man, his nature, his role in society and approach to upbringing. According to Aristotle, raising a child begins from an early age by accustoming him to good, striving for good and virtuous, prudent action while trying to teach him to avoid evil and unkind actions which is not only desirable for the individual, but contributes to the well-being of society as a whole that is above the individual. The goal of raising children is for the purpose of the progress of the state, thus putting them in the position of obedient individuals who impose a predetermined model of behavior and life without the possibility of creating their own unique personality as is possible in the modern age. Though in the modern upbringing certain methods and principles that are outdated and based on the traditional approach are still used, in the modern age the child is at the center of upbringing. Attention is paid to the individual, that is, the child being raised, so that educators try to satisfy the child's needs and desires to develop skills, competences and personality in a way that is most natural and appropriate for the child. Today, educators are trained to recognize children's individual needs and desires so that they know how to direct them as best as possible and actively participate in the educational process along with children. Children have the right to be themselves and to develop in the direction they want, building up their originality and developing creativity, critical thinking, independence and flexibility that are of great importance in a world of rapid change.

Key words: *upbringing, development, Aristotle, society, modern upbringing, educator, values, competences*

1. UVOD

Možemo primijetiti kako je odgoj kroz čitavu povijest bio predmet promišljanja i rasprave, počevši već od sofista kao prvih prosvjetitelja, pa sve do današnjeg vremena u kojem se i dalje razmatra te pokušava otkriti i shvatiti koji je najbolji put odgoja djece, odnosno kakav bi pristup odgajanju bio najbolji za rast i razvoj djeteta u najbolju osobu u koju se ono može razviti promatrajući ju kao posebnu i jedinstvenu osobu koja zahtijeva i poseban pristup. Svaki odgoj kao proces teži usavršavanju i savršenstvu ljudskog bića podižući ga iz nižeg stanja u više i plemenitije stanje koji je, isto tako, uvjetovan određenim periodom trajanja prepunog uspjeha i uzbuđenja te neuspjeha i napora (Bezić, 1977, 337-338).

Kada pokušavamo definirati odgoj, nailazimo na povećće razlike koje su često uvjetovane određenim svjetonazorskim, kulturološkim, religijskim, filozofskim i ostalim nazorima te načinima shvaćanja čovjeka. Osim toga što je odgoj osnovno, ljudsko i građansko pravo, on je i biološko othranjivanje djeteta kako bi preživjelo jer je samo nejako. Svojim rastom, u čovjeku se javlja i psihička te moralna potreba za dobrima i normama vladanja, uzorima i poukama. Nužna je društvena potreba za personalizaciju i socijalizaciju te može biti i vjerska potreba ako se čovjek osjeća i poima kao religiozno biće (Tomić, 2020). Iako se svi rađaju drugačijima, svoju posebnost i osobnost otkrivamo te razvijamo tek odgojem kojim dobivamo bogatstvo duha. Od svih karakteristika po kojima se čovjek razlikuje od ostalih bića, odgojivost ga čini jedinim istinskim društvenim bićem koje svoju bit, svrhu postojanja i kulturu dobiva tek odgojem, životom u zajednici po kojem se očituje i njegova čovječnost (Polić, 1997).

Cilj ovog rada je dati uvid u temeljnu razliku i sličnosti u načelima i metodama odgoja djece opisujući te uspoređujući Aristotelov i suvremen pristup odgoju. Započevši opisom osnovnih i poznatih činjenica iz Aristotelova života te njegovih uspješno održanih teorija sve do današnjeg dana, na koje su se mnogi filozofi oslanjali tijekom povijesti. Razradom odgojnih načela i metoda iz Aristotelovih najpoznatijih djela naziva *Nikomahova etika* i *Politika*; u kojima je najviše promišljao o odgoju djece i mladih, dolazimo do objašnjenja nastanka, temeljnog načela i osnovnih metoda u suvremenom odgoju djece nakon koje slijedi usporedba i moje mišljenje.

2. ARISTOTEL O ODGOJU DJECE I MLADIH

2.1 Aristotelov životopis

Aristotel je jedan od najvećih i najutjecajnijih antičkih filozofa, istraživača, teoretičara koji je obuhvatio te sistematski podijelio svoje znanje, koje je do tada zaprimio, na određene discipline koje se očituju u filozofiji (Aristotel, *Hrvatska enciklopedija*). Rođen je 384. g. pr. Kr. ocu Nikomahu i majci Festidi, u obitelji liječnika, u malom i nezavisnom grčkom polisu po imenu Stagira. Njegovi roditelji su umrli kad je imao oko 13 godina, u doba sve većih sukoba na području Grčke. Unatoč mnogim teškoćama, teškom vremenu i području na kojem su standardi moralnog ponašanja učestalo bili vrlo niski, Aristotel je taj problem pretvorio u priliku i većinu života usavršavao svoje znanje te uspio održati svoje ponašanje moralnim. Nakon smrti roditelja, za njega i njegovo obrazovanje pobrinuo se Proksen, koji je bio oženjen njegovom sestrom. Oko svoje 17. godine života, Aristotel je otišao u Atenu i stupio u Platonovu Akademiju u kojoj je bio dvadeset godina sve do Platonove smrti nakon koje prihvaća poziv Hermije, vladara kraljevstva koje je osnovano oko dvaju gradova na sjeverozapadu Male Azije, Atarnasa i Asa. Njihovo prijateljstvo je Aristotel učvrstio ženidbom za Pitiju, Hermijinu kćer. Kasnije, kad mu je bilo oko 40 godina, otplovio je na otok Lezbos na kojem je proučavao divlje životinje što mu je pomoglo da započne disciplinu zoologije. No došlo je do velikih promjena kad ga je, 343. g. pr. Kr., Filip II. Makedonski pozvao u Makedoniju da poučava njegovog mladog sina Aleksandra, kasnije znanog kao Aleksandar Veliki (Hall, 2020).

Aristotel je bio učitelj, odgojitelj poznatom makedonskom vojskovođi Aleksandru Velikom, kojeg je podučavao helenskom načinu života. Makedonski kraljevski dvor želio je učiti i poprimiti ona područja života koja su kod Grka bila razvijenija, a to su kultura i obrazovanje. Iako se Aristotel trudio svojim učenjem utjecati na Aleksandra, kako bi očuvao tradiciju i slobodu polisa, nije uspio u tom naumu. Pod vodstvom Filipa II., 338. g. pr. Kr. kod Heroneje, Makedonci su pobijedili Grke. Isto tako, Aleksandar nastavlja očevu politiku, iako on nije želio biti predstavljen kao osvajač helenskih država, već kao njihov vođa koji brine o njihovim interesima boreći se protiv njihovih prijašnjih neprijatelja Perzijanaca (Bošnjak, 1983). U tom razdoblju, kad je međunarodna politička situacija postala eksplozivna, Aristotel je odlučio izbjegavati oko javnosti boraveći na zapadnom Balkanu, u Epiru i Iliriku. Kad je imao oko 50 godina, Aristotel nije pratio Aleksandra na njegovom vojnom pohodu već je zgrabio priliku i otišao u Atenu u kojoj je osnovao svoju školu Licej. Možemo ga nazvati prvim

sveučilištem za istraživanje i poučavanje na svijetu. Isto tako, njegova škola se tradicionalno naziva peripatetičkom filozofijom jer je predavao i pripovijedao šetajući s učenicima po vježbalištu o čemu riječ „peripatetički“ i govori. Sama riječ dolazi od glagola peripateo koji u antičkom, ali i modernom grčkom znači „idem u šetnju“ koja bi metaforički mogla označavati i „živjeti u skladu s određenim skupom etičkih načela“ (Hall, 2020).

Može se primijetiti kako se znanosti, discipline dijele u tri glavne skupine s obzirom na spoznaju i čovjekov način i pristup traženja istine svih stvari, svega postojećega oko sebe, u svijetu. Aristotel je svaku spoznaju podijelio na teorijsku/promatrajuću, praktičnu/djelujuću i poetičku/proizvodnu koje se, isto tako, dijele na tri skupine. Teorijske znanosti su najvažnije i u njih ubrajamo filozofiju, matematiku i fiziku s biologijom. Praktične discipline ubrajaju ekonomiju, politiku i gospodarstvo te etiku, dok u proizvodne ubraja različite vrste umjetnosti riječi, retorike i poetike. Aristotelova analitika, danas znana kao logika, postavljena je prije ostalih znanosti zbog njene zadaće kojoj je prvotni cilj i svrha otkrivanje, postizanje istine poštivanjem pravila u mišljenju i govoru koristeći se pojmom, sudom i zaključkom (Aristotel, *Hrvatska enciklopedija*).

„On materijalni svijet objašnjava pomoću znanosti, a moralni svijet prema ljudskim standardima, a ne onima koje izvana nameće neko božanstvo. Aristotel bi prvi napomenuo da nijedan oblik filozofskog ili znanstvenog rada ne može biti isključivo teoretski. Naše ideje, samospoznaja i objašnjavanje svijeta oko nas neraskidivo su vezani uz naše proživljeno iskustvo.“ (Hall, 2020, str. 30)

Današnja Aristotelova djela čine pomno razvrstane i odabrane skupine pojedinačnih spisa koji su poznati pod imenima: *Organon*, *Fizika*, *O nebu*, *O duši*, *Parva naturalia*, *Metafizika*, *Nikomahova etika*, *Politika*, *Retorika* i *Poetika* (Aristotel, *Hrvatska enciklopedija*).

Kao što se može vidjeti, Aristotel je otvarao putove na mnogim područjima znanosti i filozofije, pa i praktičnoj filozofiji koja obuhvaća etiku, ekonomiju i politiku koja opisuje čovječje djelovanje ili činjenje u životu, a ne promatranje i tvorenje kao što obuhvaćaju teorijska i poetička grana. Među Aristotelovim spisima posvećenima praktičnoj filozofiji, najvažnija je Nikomahova etika koja ujedinjuje ćudoređe i politički život u razumijevanju čovjeka, njegove prirode i uloge u društvu te postizanje najvećeg dobra kao najveće žudnje i svrhe čovjeka (Aristotel, 1988a). Isto tako, o odgoju koji čini vrlo važnu komponentu u postizanju već opisanog, Aristotel najviše objašnjava u svojim djelima *Nikomahova etika* i *Politika*.

2.2. Odgojna načela i metode u Aristotelovom djelu „Nikomahova etika“

Etika kao samostalna filozofska disciplina može biti samo uz jedinstvo s politikom jer etika naučava o dobru, odnosno najvišem dobru koje se može postići samo u državi, živeći s ostalima i kreposno djelujući s njima što sve i čini politiku. Čudoredni bitak čovjeka može se potvrditi samo u odnosu prema drugima, u interakciji unutar doma, društvenih i političkih ustanova (Aristotel, 1988a, XX-XXII).

Dobro je ono čemu sve teži, čemu se ustraje, pa tako i sva djelovanja, istraživanja te umijeća teže nekom dobru koje se razlikuju u svrhama koje moraju biti dobro, ono najviše dobro. Ono čovječje dobro nije samo dobro i poželjno za pojedinca, ono je još bolje, božanskije, savršenije i ljepše kada se postiže za zajednicu, državu. Državništvo kao nadređena znanost ostalima, određuje koje znanosti treba poučavati i koje tko treba učiti te koliko treba učiti. Svojim zakonima određuje što treba činiti i što treba izbjegavati, čija pak svrha određuje svrhe ostalih te što to nazivamo dobrim, a što zlim. Sve to čini državništvo čovječjim dobrom. Prema Aristotelu, mladi ljudi ili mladići koji nisu prikladni slušatelji znanosti o državi su oni koji teže za svim stvarima i koji žive prema čuvstvima, odnosno oni slušaju uzaludno o tome jer nemaju dovoljno iskustva u djelatnostima koje se događaju u životu, od kojih sama ta znanost polazi i o kojima progovara. Takvo znanje može biti korisno onima koji žele i djeluju prema načelu. Oni ljudi koji znaju i lako shvaćaju načela, koji su primjereno odgojeni, mogu slušati o znanosti o državi, o lijepome i pravednome (Aristotel, 1988a, 1-4).

Aristotel je podijelio dobra na izvanjska dobra, dobra duše i dobra tijela. Kada govori o blaženom čovjeku, on za njih kaže da takav čovjek živi blaženo i djeluje blaženo. Dakle, blažen ne progovara i ne misli samo o tome što je dobro, već i djeluje u skladu s time.

„Isto tako, čini se, naša odredba sadržava sve tražene sastojine blaženstva, jer jednima je ono krepost, drugima razboritost, trećima nekakva mudrost, nekima sve one ili jedna od njih s užitkom ili ne bez užitka, dok neki opet k tome pridodaju i izvanjsko blagostanje.“ (Aristotel, 1988a, str. 12).

Blaženstvu doprinose izvanjska dobra, bez kojih je ponekad teško činiti dobra djela; poput prijateljstava koje čovjek ostvaruje, materijalnog bogatstva ili državne moći koju posjeduje. Isto tako, čovjeku je teško biti blažen kada je nelijepog lika, lošeg podrijetla ili potomstva. Aristotel promatra blaženstvo kao jedno od najbožanskijih stvari, pa čak i ako nije od bogova dano. To se svejedno može stjecati i dostići učenjem i vježbanjem, djelovanjem duše

u skladu s krepošću. Zasigurno nema slučajnosti u tome što je najviše i najljepše (Aristotel, 1988a, 14-15).

„A to se slaže s onim što rekosmo u početku: postavili smo kao najbolju svrhu znanosti o državi, koja se najviše trudi oko toga da građani steknu stanovita svojstva, da postanu dobri i sposobni činiti lijepa djela. I stoga je naravno što ne nazivamo blaženim ni vola, ni konja, ni koju drugu od životinja, jer ni jedna od njih ne može sudjelovati u takvoj djelatnosti. Zbog istoga razloga ni dijete nije blaženo; naime, zbog svoje dobi ono nije sposobno za takve djelatnosti; i kad su djeca nazvana takvima, onda je to zbog nade u blaženstvo.“ (Aristotel, 1988a, str. 15).

Aristotelov je opis istinski dobrog i razboritog čovjeka koji podnosi sve životne nedaće na pristajao, strpljiv i plemenit način. Takvog čovjeka uobičajene nevolje ne izbacuju iz blaženstva lako, već samo one goleme i teške. Znamo da i društvo hvali krepost i dobrog čovjeka; koji je pravedan, snažan, hrabar i sve ono što netko posjeduje kao prirodno svojstvo koje ide ka dobru i valjanom. Zbog božanskog blaženstva ljudi djeluju na određen, lijep način jer je on počelo i uzrok svih dobara. Može ga se opisati kao djelovanje duše prema ljudskim krepostima (Aristotel, 1988a, 17-20).

Kreposti se dijele na umne i ćudoredne. Umne kreposti su mudrost, rasudnost i razboritost koje čovjek uči i razvija kroz život, dok plemenitost i umjerenost Aristotel ubraja u ćudoredne kreposti koje usavršavamo navikavajući se čineći dobro, ispravno. Slažući se s Platonom, Aristotel tvrdi da se od djetinjstva treba odgajati na pravi način tako što treba osjećati radost i bol na pravilan način jer se ćudoredna krepost bavi užicima i bolima, odnosno zbog užitka ljudi čine ružne stvari, dok zbog bola izbjegavaju ili se uzdržavaju od lijepih stvari (Aristotel, 1988a, 22-27). U djelima čovjeka, može se primijetiti kojih su stanja ta djela; kao što je pretjerivanje u užicima zapravo razuzdanost koja zaslužuje ukor jer takva osoba želi sve užitke ili pak najugodnije dok istovremeno osjeća bol i kada želi užitke i kada ne dolazi do njih (Aristotel, 1988a, 60-61).

Aristotel primjećuje poveznicu, sličnost razuzdanosti i dječjih grešaka koje dijete čini jer djeca i razuzdanici teže ponajviše ugodi, životu prema svojim željama, što pripada ružnijem, nerazboritom. Kako djeca ne bi postala takva kada odrastu, važno je da slušaju svojeg odgojitelja i da žive prema njegovim učenjima. Težnju djece trebalo bi obuzdavati, podvrgnuti načelima kako kasnije ne bi došlo do pogoršanja. Prema tome, važno je od najranije dobi navikavati i jačati umjerenost u djelovanju s obzirom na svoje želje jer su neke želje i užici sramotni, destruktivni i štetni po zdravlje, što opet nije svrha života jer nije najbolje čemu se teži (Aristotel, 1988a, 62).

Posao državnika umijeća i kreposti jest baviti se užicima i bolima jer se po tome jasno vidi tko je kakav. Ljudi koji se njima dobro služe su dobri, dok oni koji se njima loše služe su loši. Kreposnim djelovanjem teži se najboljem s obzirom na užitak i bol, dok poroci rade suprotno tome, dakle, teže najgorem (Aristotel, 1988a, 27). Sam odgoj nije dovoljan kako bi se stjecalo kreposti i živjelo prema dobrome, već su potrebni i zakoni koji isto tako reguliraju dotičan način ponašanja. Zakonski treba odrediti zanimanja i odgoj čovjeka kroz čitav život, a ne samo u djetinjstvu (Aristotel, 1988a, 237).

„I slijedeće nam može pokazati kako se dotične stvari bave istim. Budući da postoji troje koje se bira i troje koje se izbjegava – lijepo, korisno i ugodno, te njihove opreke: ružno, škodljivo i bolno -, u odnosu prema tima dobar čovjek postupa ispravno, dok zao postupa pogriješno, a osobito što se tiče užitaka; on je, naime, zajednički životinjama i prati sve predmete izbora; a i lijepo i korisno čine se ugodnim.“ (Aristotel, 1988a, str. 27)

Čovjek nije i ne postaje dobar ili loš po naravi i čuvstvima, već se to pokazuje kroz kreposti i poroke, načina na koji se nešto čini, pa nas na temelju toga drugi ljudi hvale ili osuđuju. Aristotel opisuje krepost kao stanje s izborom, odnosno odabiranje sredine između krajnosti, između dva poroka koju čovjek određuje razboritošću (Aristotel, 1988a, 29-32). Ponekad je teško odmaknuti se od želja za ugodnim s obzirom na to da su duboko ukorijenjene u čovjeku od rođenja (Aristotel, 1988a, 27). No učeći kroz život i stječući iskustva čovjek može uvidjeti po boli i užitku koje su njegove sklonosti, čemu teži po svojoj naravi. Shvaćajući to, čovjek se može sam odmaknuti od određenih grešaka i krajnosti te pronaći sredinu (Aristotel, 1988a, 37-38).

Ono što je korisno zakonodavcima prilikom određivanja kazne, jest znati je li neko djelo počinjeno voljno, čije je počelo u njemu samome ili pak protuvoljno, koje nastaju u neznanju ili prisilno pod utjecajem nekog ili nečeg drugog. Osim toga, neka djela koja čovjek počini u neznanju, jer nije znao te se ne kaje i ne osjeća bol, Aristotel naziva mimovoljnim. Žudnje i čuvstva su zajedničke i nerazumnim stvorenjima, dok je izbor čovjeka voljan i donesen razumom, promišljanjem kojim izabiremo prihvatiti ili izbjeći nešto (Aristotel, 1988a, 39-44). „Dakle, ako od nas ovisi činiti lijepo i ružne stvari, a isto tako i ne činiti ih – i rekospo da to znači biti dobar ili loš – onda je u našoj moći da budemo čestiti ili nevaljali.“ (Aristotel, 1988a, str. 48).

Po tome se može primijetiti kako je većina zakona postavljena tako da nalažu živjeti prema krepostima, dok zabranjuju nevaljalosti. Odgoj ljudi je, isto tako, važan za zajednicu jer se njime čovjeka od najranije dobi navikava i uči određenim djelatnostima i dobru, usmjerava ga se u smjeru da bude što bolji čovjek tako da djeluje umjereno i razborito (Aristotel, 1988a, 91-92).

Razboritost čovjeka je ustrajnost u lijepom promišljanju o stvarima koje su dobre te koje doprinose dobru životu u cjelini te po nužnosti mora biti sposobnost dobrog djelovanja, prema razumu i istini (Aristotel, 1988a, 121-122). Pa tako, čovjek koji nije dobar, zapravo nije razborit (Aristotel, 1988a, 132). Pridonoseći nerazboritošću čovjeka, užitci jako utječu i ometaju razborito mišljenje, pogotovo ako se učestalo naslađuje, kada je čovjek zapravo zaokupljen nasladama (Aristotel, 1988a, 157). Kako se ljudi razlikuju, tako se svaki čovjek razlikuje po nadarenosti za naravne kreposti, ali ako ima razboritost, imat će i ostale (Aristotel, 1988a, 134).

Aristotel nabraja i objašnjava koja stanja svaki čovjek treba izbjegavati u životu, a to su poroci, neuzdržanost i zvjerstvo, a čije oprečne krajnosti i stanja možemo nazvati kreposti, uzdržanost i nadčovječna, božanska krepost (Aristotel, 1988a, 135).

„Dakle, smatra se da su uzdržnost i ustrajnost valjana i pohvalna svojstva, a neuzdržnost i mekoputnost loša i pokudna; i uzdržan je onaj čovjek što ostaje pri svojoj prosudbi, dok je neuzdržan onaj tko teži napustiti vlastitu prosudbu. Neuzdržan čovjek, znajući kako su loše stvari koje čini, ipak ih čini zbog čuvstva, dok uzdržan čovjek, znajući kako su želje loše, ne slijedi ih upravo zbog svoje prosudbe.“ (Aristotel, 1988a, str. 136).

Može se primijetiti kako neki ljudi, neuzdržani, samo posjeduju znanje o tome što treba izbjegavati i onome što je dobro za činiti, ali ne djeluju u skladu s time. Prema tome, njihovo znanje o određenome nije od neke važnosti ako i djelovanje nije usklađeno s tim znanjem jer on zna što bi trebalo činiti, ali odustaje od toga te se okreće onome oprečnome tomu. Okreće se djelovanju prema čuvstvima, što ga čini naglom ili slabom osobom, slabijim karakterom. Neuzdržane i neobuzdane osobe sličnog su stanja jer se oboje upuštaju u užitke, samo što se neuzdržan čovjek gotovo uvijek kaje jer je svjestan da nije kreposno to što čini, dok se neobuzdan čovjek ne kaje jer smatra da tako treba činiti. Unatoč znanju o tome što je dobro, ne čini ih razboritima jer razborit i zna i čini u skladu s time što zna. On, dakle, izbjegava užitke te ide za bezbolnim, a ne ugodnim (Aristotel, 1988a, 140-156).

Jedna od najvažnijih kreposti za život jest prijateljstvo koje pridaje ljudima osjećaj sigurnosti, pripadnosti i ljubavi. Često u životnim nevoljama jest prijatelj taj koji pomaže, pogotovo mladima, da ne pogriješe te starijima pripomoć u odrađivanju pojedinih poslova, svakodnevnih zadataka. Osim toga, uzajamno pomaganje i činjenje dobrih djela te združeno kreposno djelovanje na živote drugih, pomažući društvu zajedničkim snagama, čini prijateljstvo lijepim i nužnim za život. Može se primijetiti kako je pohvalno, kako većina ljudi hvali one koji vole svoje prijatelje i koji su čovjekoljubni, dobrohotni. Iako postoji više vrsti prijateljstva, najbolje i najsavršenije je ono među dobrima i sličnima prema kreposti jer su dobri ljudi dobri prema sebi samima i oni žele jednako dobro i drugome, zbog njih samih, ne gledajući tada na sebe. Takvi ljudi su si dobri, ugodni i korisni uzajamno, što čini njihovo prijateljstvo postojanim

(Aristotel, 1988a, 165-169). Aristotel smatra da je prijateljstvo najviše među dobrima jer sve dobro i ugodno je dostojno voljenja i izbora, stoga je dobar dobrome i sam takav, vrijedan izabiranja za druženje i voljenje. Osim toga, dobrom prijateljstvu pridonosi i sličan, zajednički odgoj te ista dob, isto životno razdoblje (Aristotel, 1988a, 138). „Dakle, svaki pojedini voli ono što je dobro njemu samomu, te uzvraćaju jednako i u želji i u ugodu.“ (Aristotel, 1988a, str. 173).

On smatra i savjetuje da bi prijatelj trebao dijeliti sa sobom dobro, a pogotovo bi trebao u svojoj sreći zvati ostale prijatelje da s njime budu u sreći, dok u svojoj nesreći treba pripaziti koliko dijeli negativnijih informacija. U vrijeme tuge i nesreće drugih, prikladno bi bilo doći i nepozvano kako bismo pomogli svome prijatelju, iako nije zatražio pomoć. Uvijek je ljepše učiniti dobro, nego priželjkivati i primiti dobro (Aristotel, 1988a, 212). Čovjek ne bi trebao najviše voljeti sebe i činiti samo u svoju korist, već bi trebao činiti u svrhu lijepog. Kada bi se svi ljudi tako ponašali, kada bi činili najljepše stvari jedni za druge, društvo bi imalo sve što mu treba te bi svaki pojedinac imao ona najveća dobra jer sve to čini krepost (Aristotel, 1988a, 203-205).

Prema Aristotelu, djeca bi najviše trebala ljubiti i pomagati roditeljima kojima pripada najveća čast jer su im podarili najveća dobročinstva, jer su zaslužni za njihov opstanak i odgoj. Isto tako, poučava kako bi mladi ljudi trebali imati i pokazati poštovanja starijima prema životnoj dobi, kao što je ustajanje pred njima, prepuštanje mjesta za stolom i slično, dok bi sa braćom i prijateljima trebali sve dijeliti te im dati slobodu govora. Odgoj i vježbanje u krepostima nastaje druženjem i življenjem s onima koji su dobri, što uvelike govori o utjecaju okoline na osobu i njeno ponašanje. Tako je bitno za dobru osobu da nađe sebi sličnoga po dobru jer prijateljavanje s nevaljalima postaje opako (Aristotel, 1988a, 208).

Čini se kako užitek pripada najviše ljudskome rodu, pa se zbog toga mlade ljude odgaja tako da zlo treba izbjegavati i mrziti te u čemu uživati, što voljeti i kako činiti kreposno (Aristotel, 1988a, 215). Razborito je težiti za valjalim užitkom s obzirom na to da on svakome usavršava život, ali ne treba živjeti život zbog užitka u kojem je jedini cilj ostvarenje užitaka i uživanje u njima (Aristotel, 1988a, 224). Kako čovjek posjeduje um, što ga čini drugačijim od svih ostalih živih bića, život u skladu s njime je najbolji jer ono po čemu je nešto svojstveno, to mu je i najbolje te najugodnije (Aristotel, 1988a, 231).

2.3. Odgojna načela i metode u Aristotelovom djelu „Politika“

Aristotel je prvi koji je izradio specifične principe etičko-političkog područja te ga to čini začetnikom političkog znanja. Razlikuje i dijeli znanja na teoretsko i političko kao što to radi i s područjima u kojima se odvija ljudski opstanak. U jedno područje ubraja ono što je supstancijalno koje možemo samo spoznati, ali ga ne možemo promijeniti, npr. kozmos, božansko i matematičko. Politiku i etiku postavlja u područje promjenjive praktične filozofije koja ubraja ljudska djelovanja, vođenje života, razlikovanje i vrednovanje oblika života, najviše dobro koje čovjek može realizirati svojim činjenjem, djelovanjem u životu (Aristotel, 1988b, V).

Područje doma, kućanstva koje sačinjava nejednakost u ljudskim odnosima i područje polisa, kao političke zajednice u kojoj ljudi postaju jednaki, Aristotel smatra osnovnom podjelom u politici. Njegov uvid u državu započinje domaćinstvom koje je ujedno najjednostavnija društvena zajednica i sastavni element polisa. Samo domaćinstvo dijeli na tri vrste odnosa: muškarca i žene, oca i djeteta te gospodara i roba (Aristotel, 1988b, XVIII). Nasuprot tome, postoji polis koji se može opisati kao zajednica građana koji su jednaki te o kojima ovisi karakter države, odnosno ponašanje i karakter građana jedne države opisuje samu tu državu. Aristotel izjednačava državu sa samim građanstvom (Aristotel, 1988b, XXII). Osnovna zadaća svih građana države jest u nastojanju da se zajednica održi, iako su različiti, da zajedničkim trudom nastoje spasiti svoju zajednicu koja je ujedno državni poredak. Kao što je već objašnjeno, Aristotelu je krepost najbitnija značajka unutar građana, ali i države koja je odraz svojih građana, s obzirom na to da tvore nerazdvojno jedinство (Aristotel, 1988b, XXIV). „Jer što god vrhovništvo postavi kao časno, za tim će se nužno povesti i mnijenje ostalih građana. Ondje pak gdje se najviše ne časti krepost, ne može se u državi postojano provoditi vladavina najboljih.“ (Aristotel, 1988b, str. 68).

Kako bi se očuvao državni poredak, najvažniji je odgoj kojim se privikava i obrazuje mladež u određenom duhu države jer nema koristi od najkorisnijih zakona i pridržavanja istih, ako ne postoji i usklađenog odgoja (Aristotel, 1988b, 181). Postoje tri vrste dobra koja bi trebala biti prisutna u blaženima, a to su: izvanjska dobra, dobra u duši čovjeka i dobra u tijelu čovjeka te svakom pojedincu pripada onoliko blaženstva koliko stekne i usvoji svojom krepošću, razboritošću i djelovanjem u skladu s njima. Isto tako je i s državom, blažena je ona koja je najbolja i koja djeluje u skladu s lijepim i dobrim, kreposno i razborito (Aristotel, 1988b, 217-

219). Ljudi postaju dobrima i čestitima pomoću međusobnog usklađivanja naravi, navika i razbora koje zakoni i odgoj trebaju usmjeriti i strukturirati. Neke stvari čovjek uči slušajući, dok druge pak navikavajući se (Aristotel, 1988b, 242).

Odgoj djece i mladih se treba odvijati u skladu sa svakom državom jer svaki državni poredak ima svoje običaje, ali on tada mora biti jedan i isti za sve, a ne da svatko odgaja djecu kako on to želi. Najveća pozornost je na odgoju, kako bi ga se unaprijedilo, što nadalje doprinosi boljitku države, državnom poretku (Aristotel, 1988b, 255).

Briga o djetetovom zdravlju započinje već u trudnoći. Trudnice trebaju voditi brigu o svojoj prehrani, koja ne smije biti slaba te bi trebale voditi brigu o dnevnim odlascima u šetnje do hrama kako bi se pomolile bogovima za dijete i rađanje. Suprotno kretanju tijela, trudnice bi trebale biti što mirnijeg umnog, psihičkog stanja jer to utječe i prelazi na dijete. Prema Aristotelu, odgoj nakazne i nerazvijene djece ne bi trebao postojati, odnosno ne bi se trebao provoditi nad njima te bi se trebao donijeti zakon o istome. Kako bi se djetetova tjelesna snaga unaprijedila, djecu treba hraniti hranom koja obiluje mlijekom, sa što manje vina jer alkohol uzrokuje različite bolesti u djece. Isto tako, od velike su važnosti sva gibanja koja su u skladu s mogućnostima djeteta te dobi i navikavanje djeteta na hladnoću, od rane dobi, kako bi se pridonijelo zdravlju i ratnim djelatnostima (Aristotel, 1988b, 250-255).

U odgoj djece, do pete godine života, ne treba ubrajati učenje i radove kako im se ne bi spriječio rast, već treba ubrojiti što više motoričkih aktivnosti kako ne bi došlo do tromosti tijela. Na korist rastu i razvoju tijela djece, ide i njihova vika i plač te napinjanje glasa, stoga im se to ne smije zakonom zabraniti. Aktivnosti poput zabavnih igara koje nisu previše zamorne i neobuzdane, igre imitiranja zanimanja te primjerene priče i bajke doprinose boljem usvajanju znanja i navika koje će im biti potrebne u budućnosti. Odgojiteljeva je dužnost brinuti o načinu života djece, s time da posebno obraćaju pažnju na djetetovo provođenje vremena u blizini robova ili s robovima, odnosno da se što manje zadržavaju s njima. Glavni razlog tomu je što djeca u toj dobi, pa sve do sedme godine života, vrlo brzo uče i poprimaju informacije, govor, navike, određeno ponašanje koje nije dostojno slobodnog čovjeka, već priprostog ili neslobodnog, onog ponašanja i načina govora koji dolikuje robu. Kako je to nježno doba za djecu, najbolje je da ih se odgaja kod kuće. Svi poslovi i umijeća koja teže izopačenju tijela i koja čine dušu, um i tijelo neprikladnim za stjecanje kreposti i kreposna djelovanja, nazivaju se prostačkim jer ona vrijeđaju, ponižavaju um. Kako se takvo što treba zabraniti, djeci se ne dopušta gledanje sramotnih sadržaja, poput sramotnih slika i predstava, jednako kao što se brani i bezobraznost u govoru (Aristotel, 1988b, 252-257).

„Neka se, dakle, vladatelji pobrinu da nikakav kip niti slika ne budu oponašanje dotičnih postupaka, osim u slučaju [službe] onim bogovima kojima zakon dopušta i izrugivanje. Uz to i zakon dopušta onima zrele i prikladne dobi da, poradi sebe, svoje djece i žena, časte dotična božanstva. Međutim, ne treba dopustiti gledanje satiričkih priredaba i rugačkih ophoda, prije nego dosegnu doba u kojem mogu sudjelovati u zajedničkim blagovanjima i pijačama, a tada će ih već odgoj štititi od štetna utjecaja tih stvari.“ (Aristotel, 1988b, str. 253).

Djetetovim ulaskom u petu godinu, pa sve do sedme godine života, djecu je potrebno usmjeravati i poticati na sudjelovanje u tjelovježbenim i glazbenim priredbama, odnosno potrebno ih je poticati na one predmete koje će kasnije u životu morati učiti (Aristotel, 1988b, 254).

Aristotel dijeli odgoj na dva životna razdoblja (Aristotel, 1988b):

1. odgoj djece od sedme godine života do spolne zrelosti (doraslosti) i
2. odgoj djece od spolne zrelosti (doraslosti) do dvadeset i prve godine života.

Predmeti koji se običavaju predavati djeci su čitanje, pisanje i risanje koji se smatraju korisnima za život na mnogo načina, tjelovježba kojom se utječe na muževnost te glazba koja, iako nije korisna i nužna kao ostale, je počelo svih stvari. Aristotel objašnjava da se glazba uključuje u odgoj zbog toga što sama narav tako zahtijeva, ali je i do njene ljepote i uživanja u njoj u dokoličarenju, slobodnom vremenu (Aristotel, 1988b, 257-259). Poučavanje djece u glazbi je u skladu s njihovom naravljju, djeca vole ugodne stvari, a glazbu opisujemo ugodnom po naravi. Maloj djeci, koja su u periodu stalnog kretanja i istraživanja, je poželjno i prikladno dati Arhitino čegrtalo s kojim se mogu igrati, dok djeci koja su zrela za sviranje, valja objasniti i podučiti ih kako koristiti glazbala te kako da samostalno izvode glazbu. Tako će u mladosti biti kompetentni samostalno svirati, a kada odrastu, mogu prosuditi koje su lijepije skladbe te pravilno uživati u njima (Aristotel, 1988b, 264-265).

„Uz to, i u slučaju korisnih stvari, djecu treba odgajati ne samo zbog toga što je nešto korisno, kao pisanje i čitanje, nego i zbog toga što se time mogu steći i mnoga druga znanja, a slično je i s risanjem: [ne uči se ono] kako ne bi u zasebničkim kupovinama pogriješili, i da se ne prevare pri kupnji i prodaji odjeće i pokuća, nego da postanu prosuditelji ljepote u tijelima. A tražiti svugdje korisninu još najmanje dolikuje velikodušnima i slobodnjacima.“ (Aristotel, 1988b, str. 259).

Odgoj se ne smije posvećivati samo jednoj kreposti te se istodobno ne smiju naprezati tijelo i um jer napor kojim se djeluje na tijelo, sputava sam um te, na jednak način, umni napor sputava tijelo. To dovodi do različitih igara i tjelesnih aktivnosti koje se koriste u odgoju mlađe djece jer djeca na taj način spoznaju svijet, dok se kod zrelije djece koriste ostale metode učenja koje zahtijevaju promišljanje i duhovno življenje koje im pristaje s obzirom na dob (Aristotel, 1988b, 259-261).

3. ODGOJ U SUVREMENOM DOBU

3.1. Počeci suvremenog odgoja

Iako početak najvećih promjena i napredak suvremenijeg pristupa odgoju i obrazovanju započinje krajem 19. stoljeća i traje tijekom cijelog 20. stoljeća, tek nakon Drugog svjetskog rata se sve više počelo tražiti da pedagogija doprinosi formiranju čovjeka i građanina u smjeru slobode, demokracije, društvene pravde i međunarodne solidarnosti. Tijekom šezdesetih godina, ekonomskom stabilizacijom i neovisnijim društvom, od pedagogije se tražilo da pridonese ekonomskom razvoju, društvenoj mobilnosti i permanentnoj promjeni. Prateći takav tijek događanja, u sedamdesetima se radikalno kritizirao sustav življenja, poglavito sustava odgoja i načina pedagoškog mišljenja. Time su odgojno-obrazovne ustanove bile samo prenositelji želja, naredbi i očekivanja određenog vladajućeg autoriteta te postale žrtvama nadziranja u službi pojedinaca ili skupina. Željeli su da zadaća odgojitelja i učitelja bude u podvrgavanju i prilagodbi te tako očuvaju već postojećeg, na štetu osobnog, slobodnog i sveobuhvatnog razvoja. Tako je došlo do kritike takvog odnosa prema odgojiteljima i odgoju te se pedagogija počela suprotstavljati podržavajući teorijsko-ideološke kritičke teorije (Pranjić, 2001).

3.2. Kritička i postmoderna pedagogija

Dva suvremenija i najvažnija novija pristupa razumijevanju odgoja su kritička pedagogija, koja se pojavila kao Frankfurtska škola 1960-ih u Njemačkoj i postmoderna pedagogija, koja je nastala na temeljima postmoderne teorije te se pojavljuje u Europi 1970-ih. Kritička pedagogija nastaje iz kritike na prosvjetiteljsku pedagogiju te ne prihvaća pogled na društvo kao „organsku cjelinu“ i samo pozitivnog odnosa između pojedinca i društva. Dapače, ona smatra da je društvo konfliktna tvorevina čiju je funkciju potrebno stalno kritički propitivati. Jedan od najpoznatijih kritičara je američki psiholog i filozof John Dewey koji je smatrao da se društvena efikasnost i kultura kao posljedica te efikasnosti, postižu u onom odgojnom procesu u kojem se povezuje razvoj urođene prirode i sklonosti pojedinaca, ali ne

samo kao cilj za sebe, već kroz njihovu društvenu upotrebu u društveno značajnim aktivnostima. On je efikasnost, korisnost vidio kao glavnim ciljem odgoja. Želio je postići da učenici svojim stečenim znanjem i vještinama mogu ostvariti svoju, ali i društvenu efikasnost (Vujčić, 2013). „Dewey je smatrao da samo demokratsko društvo može imati odgoj koji može izmiriti potrebu razvoja individualnih snaga, njihova društvenog upotrebljavanja, a ne sputavanja, te tako pomirio tri cilja: razvoj urođenih snaga, društvenu efikasnost (korisnost) i kulturu kao cilj odgoja.“ (Vujčić, 2013, str. 130).

Kritička pedagogija nije željela podržavati samu reprodukciju društva, već je ona podržavala emancipacijsko djelovanje i osposobljavanje za transformaciju. Odgoj je, prema kritičkoj pedagogiji, osposobljavanje za kritičko promatranje društva, znanja te sposobnost za promjene, a ne samo za očuvanje postojećeg. Ono što je pozitivno jest to da je prikazala važnu funkciju odgoja, dok je problem u tome kako se odgoj, kao dio društvene strukture, može sam prema sebi kritički postaviti zbog čega je i nastala potreba za novim načinom promišljanja o društvu i odgoju koju zovemo postmodernom pedagogijom (Vujčić, 2013).

Kako se ranije shvaćalo društvenu funkciju odgoja promatrajući na društvo kao „organsku cjelinu“, odnosno kao na jedinstveno djelovanje svih uz to da je nastala i kritička pedagogija koja gleda na društvo kao konfliktnu tvorevinu, postmoderna smatra da takvi projekti i gledišta moderne nisu više funkcionalni. U razdoblju postmoderne je nastao drugačiji, noviji pogled na društvo, znanje i prijenos znanja u kojem nastupa otvorenost za sva iskustva i predstavljanja u društvu. Jean-Francois Lyotard najbolje je pokušao definirati stanje postmoderne te se suprotstavljao odgoju kroz performativnost, izvedbu zato što smatra da sljedbenici tog koncepta promatraju odgoj na način prenošenja znanja i vještina kako bi doprinijele efikasnosti društva. Ne podučava ljude o tome što je lijepo ili istinito, već ono što se poučava određuje se samo tehnološkim zahtjevima sistema. J. F. Lyotard smatra kako se najbolja performativnost ne postiže samo učenjem i reprodukcijom zapamćenih informacija, već sposobnošću i kompetencijom koja nadilazi upotrebu samo jednog kriterija istine. Zalaže se za širi opseg znanja, a ne samo znanstvenog jer ono ne predstavlja svo znanje koje čovjek posjeduje. Zahtijeva novi izvor legitimiranja odgoja i znanja, pa predlaže koncept naziva paralogija koja označava neslaganje, nepoznato te povlačenje „poteza“, novi prikaz već prikazanog (Vujčić, 2013).

„Nema sumnje da je postmoderna teorija društva i znanja samo osnažila ideju da se odgoj mora usmjeriti na razvoj različitih kompetencija i na sve vrste znanja, a ne samo ono znanstveno ili deskriptivno. Postmoderno znanje nije zainteresirano samo za učinkovitost sustava, za njegovu performativnost i moć, već ono mora osnažiti našu osjetljivost za

razliku, za ono nesumjerljivo (a svaki je pojedinac nesumjerljiv entitet).“ (Vujčić, 2013, str. 137).

Proces odgajanja se promijenio i tako počeo smještati dijete u središte cjelokupnog načina odgoja, stavljajući naglasak na njegovo osobno učenje i razvijanje vještina koje ono samostalno odabire. Time se sve više potiskuje odrasla osoba, odgojitelj i čisto poučavanje koje se temeljilo na prethodnom, tradicionalnom načinu poučavanja i odgajanja (Pranjić, 2001).

3.3. Načela i metode usvajanja vrijednosti u suvremenom odgoju

Za suvremeni odgoj možemo reći da je okrenut budućnosti, koja sve više zahtijeva drugačije sposobnosti i umijeća od čovjeka kako bi se uklopio, adaptirao svijetu i njegovim bržim promjenama koje on donosi. Suvremeni se čovjek sve više mora znati osloniti na sebe i biti svoj i slobodan. Što znači da mora razvijati svoju kreativnost, svoje sposobnosti kritičkog promišljanja i nalaženja novih rješenja kako bi opstao u modernom svijetu. Za razliku od tradicionalnog odgoja, koji se temeljio na prijenosu starih načela „slušaj, pamti i ponovi“, činjenice koje su servirane djetetu i na pokornosti te legitimnosti odgojnog autoriteta, suvremeni odgoj od djeteta očekuje te pokušava razviti sposobnosti kritičkog i kreativnog mišljenja, istraživanja, učenja i stvaralaštva (Polić, 2006).

Glavna zadaća odgoja djece je poticanje razvoja osobnosti, a sama osobnost je samosvojnost, vlastitost, pripadnost sebi što označava i slobodu. Time, dakle, prestaje tradicionalni odgoj koji nalaže i zahtijeva od mladog bića pokoravanje autoritetu i njegovim željama preslikavanja određenog modela mišljenja i ponašanja. Prestaje biti tek neki pojedinac kojeg se samo navikava i uči kako da se ponaša i na koji način da razmišlja, kao što su to uglavnom morali i njegovi preci prenoseći određen model s generacije na generaciju (Polić, 2006).

„Tradicionalni je pedagoški pristup stoga u biti bio usmjeren na razvitak kolektiviteta, a protivnik razvitku bilo kakve osobnosti. To dakako ne znači da pojedinci nisu uspijevali razviti vlastite moći, da nisu uspijevali zadobiti nove prostore slobode, da nisu uspijevali biti drukčiji i da konačno nisu uspijevali biti osobe. Dapače, izuzetne osobe ili ličnosti. No, oni to nisu postajali uz svjesnu pomoć svojih odgajatelja, nego naprotiv suprotstavljajući im se i boreći se protiv njih za svoju osobnost.“ (Polić, 2006, str. 29).

Dijete danas ima puno veću mogućnost da samostalno bira svoj put i ono što želi i hoće postati, iz pojedinca postati osoba, onaj pojedinac koji je svoj, a s time i slobodan. Može se primijetiti da, prema tome, nema pravila po kojima bi se proizvelo osobnost jer svaka osobnost

ima svoju mjeru posebnosti i različitosti koju odgojitelj treba znati prepoznati i prilagoditi se. Naravno da odgojitelj mora početi s određenom stručno-pedagoškom teorijom koja čini temelje, osnovu za daljnju nadogradnju, ali samo stručno znanje nije dovoljno pri odgajanju i bavljenju sa svakim djetetom jer se svako dijete razlikuje (Polić, 2006).

Odgoj danas možemo opisati kao suodgoj jer više nije samo djelatnost odgojitelja koji oblikuje ili „manipulira“ dijete namećući mu svoje navike, mišljenje, ideje prema jasno zadanoj strukturi kako bi se ono razvijalo u željenom smjeru odgojitelja i društva. Danas je to obostrani proces, odgojni suodnos u kojemu oboje aktivno sudjeluju i utječu jedno na drugo jer kako bi odgojili dijete da bude to što jest, ne možemo mu sve nametati i formirati ga izvana, već mu trebamo dati slobodu kako bi se njegova osobnost oblikovala. Osobnost se oblikuje samo iznutra, iz sebe same (Polić, 2006).

Iako se u radu govori o suvremenom odgoju, nije zaboravljeno i ukinuto sve ono što je tradicionalno, odnosno tradicionalno isto pripada jednim dijelom u suvremeni pristup odgoju djece. Vrlo je važan kontinuitet između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, dakle, odgoj mora biti ukorijenjen u provjerenoj tradiciji na kojoj gradimo sadašnjost koja je otvorena prema budućnosti. Tako da kod odgoja čuvamo određena naslijeđena dobra od prošlih generacija s time da nastavimo s napretkom i učinimo pozitivnu promjenu, koja dolazi s vremenom i pronalaskom onog boljeg, kvalitetnijeg kojeg ćemo potom ukomponirati (Pranjić, 2001). „Drugim riječima, odgoj ne može biti pribjegavanje ni samo konzervaciji, ni samo progresu. Središnja uloga odgoja je upravo uloga posredničke naravi. On redovito ne poznaje lomove, nego se koristi prošlošću kako bi gradio sretniju budućnost.“ (Pranjić, 2001, str. 135).

Marko Pranjić (2001) objedinjuje u odgoju ono suvremeno i temeljno, ukorijenjeno u povijesti te objašnjava definiciju odgoja koja ga opisuje kao: programirani, nadzirani i vrednovani postupak kako bi se ljudsku osobu, uz maksimalno samoangažiranje, učinilo što zrelijom u svim njenim vidovima:

1. *Programirani* označava organizirani sustav odgojnih uvjeta i postupaka kojima se postiže zadani cilj, a uključuje; sadržaje, sredstva, postupke, izvođače i ciljeve. Odgoj nije prepušten samo odgajaniku, već osobama izvana koji potiču i motiviraju.
2. *Nadzirani* jest sam proces koji se pomno prati, promatra i koji podrazumijeva pravilno određivanje odgojnih ciljeva, kvalitete i mogućnosti odgajanika kojem su namijenjeni ciljevi.
3. Pojam *vrednovani* uključuje stalnu, neprestanu evaluaciju pojedinih postupaka i procesa u cjelini.

4. *Postupak* se sastoji od niza međusobno isprepletenih elemenata koji potpomažu rast i sazrijevanje odgajanika, poput; sadržaja, sredstava, pomagala, ozračja, vrednovanja, ciljeva, kvalificiranog kadra itd.
5. *Ljudska osoba* predstavlja poseban način postojanja koja posjeduje određene kvalitete, ali i ograničenosti koje mogu biti otklonjive i neotklonjive. Takve nedostatke možemo odgojem otkloniti sustavno radeći na njima. Isto kao što i određene kreposti možemo usvojiti vježbanjem, odgojem.
6. *Maksimalno samoangažiranje* označava odgoj dvosmjernim djelovanjem u kojem je odgajanik u središtu odgoja te ono isto kao takvo može aktivno sudjelovati u svome odgajanju ili pak blokirati odgojni proces, sve ovisno o njegovoj slobodnoj volji i o svijesti potrebe za odgojem.
7. *Zrelost* je očitovanje sklada između intelekta, osjećaja i volje, na kojoj je nemoguće postići savršenost, pa je zato čovjek uvijek otvoren prema višem i boljem, istinitom i ljepšem.
8. Izraz „*u svim vidovima*“ želi ukazati na to da čovjek, osim odgojenosti u cijelosti, može biti i djelomično odgojen. Npr. kada je čovjek načitan, obrazovan, savjestan u poslu, ali nesposoban, zakočen u odnosima s ljudima, komuniciranju ili pak neuk u vezi vrednota koje donosi religija.

Istraživanja su, tijekom 20. stoljeća, pokazala kako razvoj nije pravocrtan, kako svaki razvojni stadij donosi promjene u oba smjera, npr. napredak u jednom području prati zastoje u drugom području te se djetetovim sazrijevanjem izmjenjuju sekvence pojedinih stadija (Starc i sur., 2004). Obje faze imaju svoju specifičnu ulogu u rastu i razvoju. Stadiji zatišja su povoljniji za procvat, kada je dijete lakše učiti i odgajati, dok su djeca u burnijim stadijima usmjerena na bavljenje sobom i više su osjetljivija, razdražljivija i razigranija (Žlebničnik, 1972). Na razvoj djece utječu nasljedni i okolinski čimbenici. Počevši od genetskih dispozicija, razvoja neuroloških struktura do odgoja i okoline, društva koje ga okružuje. Danas se dijete promatra kao cjelovito biće koje se razvija već od začeca, a razvoj i mijenjanje ne završavaju u mladosti, već nastavljaju i u odrasloj dobi (Starc i sur., 2004).

U današnje vrijeme je općepoznato da su majka i njeno dijete nedjeljiva cjelina te da sve što se događa kod jednog od njih dvoje, odražava se na drugoga. Određeni odnos prema djetetu nastaje i prije začeca, a tijekom trudnoće se razmišljanja o djetetu još više pojačavaju i razlikuju se kod majke i oca. Kod trudnica se događaju velike emocionalne i tjelesne promjene koje su, na neki način, odgovorne za različitosti. Žene se pripremaju za majčinsku ulogu

razmišljajući o njezi, pažnji i ostvarenju bliskog kontakta s djetetom, dok otac promišlja sve više o svojoj zaštitničkoj ulozi poput pružanja podrške i sigurnosti majci i djetetu (Jovančević i sur., 2019). Danas se više uviđa važnost očeva u razvoju i odgoju djece te se pokušava što više utjecati na uspostavljenje njihove emocionalne bliskosti s djetetom. Muškarac reagira na trudnoću svoje žene tako što se osjeća ponosno i zaštitnički nastrojeno, a može doći i do osjećaja zapostavljenosti koji se može prikazati kao mrzovolja prema ženi (što nije od pomoći ženi u tom periodu). Zbog toga je bolje dati priliku da aktivno sudjeluju u trudnoći, porođaju i odgoju (Spock i Rothenberg, 1994). Iako postoje obitelji s tradicionalnom podjelom uloga, svejedno se primjećuje promjena i veća uključenost očeva u odgoj djece poput: njihove prisutnosti u rađaonici, pomaganju oko kupanja, uspavljivanja i čuvanja djeteta/djece, kuhanja i rješavanju zadaća te uzimanje porodiljnog dopusta (Takač, 2018).

Briga za djetetovo zdravlje započinje u trudnoći. Od velike je važnosti da se majke što više povezuju s djecom i za vrijeme trudnoće, da komuniciraju s djetetom i da budu pozitivnijeg emocionalnog stanja jer to isto utječe na dijete. Pokazalo se da su djeca iz neželjenih trudnoća drugačijeg psihomotornog i emocionalnog razvoja (Jovančević i sur., 2019). Majke danas vrlo dobro znaju kakav utjecaj imaju na svoje dijete. Znaju da je važno piti puno vode, jesti što zdravije i raznovrsnije te izbjegavati lošu hranu, kofein i jake kemikalije. Svaka majka koja pazi na zdravlje djeteta i svoje zdravlje, neće konzumirati alkohol i droge, kao što neće pušiti te će izbjegavati zadržavanje u prostorijama pušača i bolesnih ljudi (UNICEF, 2005).

Holistički pristup odgoju opisuje razvoj djece kao složenu pojavu na koju utječu raznovrsni elementi. Neki od principa holističkog pristupa opisuju razvoj kao pojavu koja započinje prije začeća koji ima više međusobno povezanih dimenzija (razvojna područja koja utječu jedna na drugu te se razvijaju usporedno). Razvoj se odvija predvidljivim koracima i učenje se pojavljuje u prepoznatljivim sekvencama. Dijete je aktivni sudionik svojeg razvoja koje se razvija i uči pomoću interakcije s ljudima i drugim bićima oko sebe, koje nalazi u svojoj okolini (Starc i sur., 2004).

Odgojitelji danas poznaju karakteristike razvoja, razvojna razdoblja i osobine djece kako bi mogli stvoriti najpovoljnije uvjete za razvoj djece, pazeći na mogućnosti i sposobnosti djece pojedine dobne skupine u kojoj su odgojitelji (Starc i sur., 2004). Poznavanje karakteristika je od velike važnosti za odgojitelje, ali i roditelje jer tako lakše mogu razumjeti dijete i razlog određenom ponašanju. Poznavatelj lakše može predvidjeti mnogo toga u svome radu i razaznati što je više dio djetetove vlastite ličnosti, a što je specifično razvojnom razdoblju u kojem se dijete nalazi. Iako i to može biti relativno, s obzirom da se djeca razlikuju i u razvitku, pa nam više služi za opću orijentaciju (Žlebničnik, 1972).

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje te skrb o djeci su dio sustava odgoja i obrazovanja koji je namijenjen djeci u dobi od navršenih šest mjeseci sve do polaska u osnovnu školu. U Republici Hrvatskoj je obvezna, za svu djecu, godina prije polaska u školu (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2020).

„U odabiru predškolske ustanove, naglasio bih važnost dobrih odgajatelja, koji uživaju, razumiju i mogu voditi djecu te čestu mogućnost za kreativan rad i maštovitu igru. Odnos odgajatelja i djece je ono što čini jednu takvu ustanovu. Unutar svake od ovih ustanova postoje velike razlike u kvaliteti i duhu koji u njima vlada.“ (Spock i Rothenberg, 1994, str. 366).

Odgojno-obrazovne ustanove djeluju po kurikulumu koji promiče planiranje i djelovanje odgoja i obrazovanja utemeljenog na vrijednostima koje bi trebale unaprjeđivati intelektualni, društveni, moralni, duhovni i motorički razvoj djece. Neke od tih vrijednosti su: znanje, identitet, humanizam i tolerancija, odgovornost, autonomija i kreativnost. Dijete se razvija u poticajnom socijalnom i materijalnom, fizičkom okruženju uz interakciju s odgojiteljima i ostalom djecom. Odgojitelji uz pomoć zanimljivih igara i aktivnosti bude u djeci radost učenja i otkrivanja te bi trebali poticati osjećaj kompetentnosti i samostalnosti. Isto tako, humanizam i toleranciju kod djece ostvaruju prihvaćanjem drugih i razvojem senzibiliteta za druge ljude. Djeca uče prepoznavati svoje i tuđe potrebe, poštivati razlike među ljudima te graditi odnose s ostalima. Bitno je razvijati empatiju, prihvaćanje i kako pružiti potporu drugima. Promovira se inkluzija djece s posebnim potrebama u redoviti program vrtića u čijim uvjetima, djeca najbolje uče o jednakosti, prihvaćanju druge djece i drugačijih od sebe. Vrtić treba pomoći djeci da razviju svoj osobni identitet, samopoštovanje i pozitivnu sliku o sebi (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2020). „Doba globalizacije, koje obilježava miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, zahtijeva odgoj i obrazovanje koje djetetu omogućuju da oblikuje identitet „građanina svijeta“, a pritom sačuva svoj nacionalni identitet i svoju kulturu te društvenu, moralnu, jezičnu i duhovnu baštinu.“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2020, str. 9).

Kako bi se razvijala odgovornost kod djece, trebali bismo djecu poticati i osposobljavati ih za samoprocjenu vlastitog mišljenja, djelovanja, komuniciranja s drugima i učenja te mu treba omogućiti slobodu da samostalno izabire sadržaje, aktivnosti, prostor i način oblikovanja aktivnosti. Osim toga, djecu podsjećamo da za svoje izbore preuzimaju odgovornost. U primjerenom i ugodnom okruženju koje ih podržava u samostanom biranju, promišljanju i odlučivanju, djeca razvijaju neovisnost, samopouzdanje te osjećaj kompetentnosti. Kreativnost je osnova razvoja djeteta u inovativnu osobu koja je u stanju prepoznati i oblikovati različite kreativne aktivnosti te pronaći originalne puteve u rješavanju problema. Kod djece ju potičemo

i razvijamo izražavanjem i stvaranjem na raznovrsne načine u kojima djeca izražavaju svoje ideje, misli, osjećaje po svojoj želji. Vrlo je važno poticati divergentno mišljenje kroz sve vrste aktivnosti (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2020).

Rani odgoj i obrazovanje doprinosi dugotrajne koristi u kasnijem, cjeloživotnom obrazovanju i osobnom razvoju, stoga mora biti visoke kvalitete i gledati na budućnost djece. Cilj Nacionalnog kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje jest u cjelovitom razvoju, odgoju i učenju djeteta što ubraja i razvoj njegovih kompetencija. Odmiču se od propisivanja sadržaja te se usmjeravaju na razvoj kompetencija djece (Vekić-Kljajić, 2016).

Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2020), nastoji se što više poticati razvoj osam temeljnih kompetencija koje mogu uvelike pomoći djeci u budućnosti, u kasnijem obrazovanju. Te kompetencije nazivamo:

1. Komunikacija na materinskom jeziku
2. Komunikacija na stranim jezicima
3. Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju
4. Digitalna kompetencija
5. Učiti kako učiti
6. Socijalna i građanska kompetencija
7. Inicijativnost i poduzetnost
8. Kulturna svijest i izražavanje.

Kao što je već opisano, odgoj i obrazovanje ima važnu ulogu u proizvodnji i prijenosu znanja te pripremi pojedinca za život u društvu što je, uz znanost, temeljni pokretač daljnjeg razvoja društva. S obzirom na prilagođavanje društveno-kulturnim promjenama i ostalim smjernicama suvremenog društvenog razvoja, najvažnije je stjecanje onih kompetencija koje su definirane u europskom kompetencijskom okviru i koje su u svoje nacionalne kurikulume uvele sve članice Europske unije (Vekić-Kljajić, 2016).

4. USPOREDBA ARISTOTELOVIH I SUVREMENIH ODGOJNIH NAČELA I METODA

Prema M. Poliću (2006), Aristotelov pedagoški pristup održao se i do danas te ga na jezičnoj razini najbolje izražava formulacija „odgoj i obrazovanje“ pri čemu se misli na moralni odgoj i obrazovanje. Proučavanjem ranije opisanoga, može se primijetiti da takvim pristupom nije moguće doći do istinskog odgoja jer istinski odgoj podrazumijeva razvoj djetetove osobnosti, a takvog pristupa je današnji, suvremeni odgoj. Aristotelov pristup odgoju djece i mladih jest zastarjeli, tradicionalni i na određenoj razini, tip „gojdbene manipulacije“ koja pretpostavlja upravljanje nekime prema unaprijed te izvanjski postavljenom cilju. Takav način odgajanja može se objasniti njegovim pogledom na čovjeka, za kojeg smatra, da ga treba od najranije dobi navikavati da misli, teži, poštuje i najvažnije od svega, djeluje ili čini kreposno.

Navikavanje čovjeka na dobro nije samo poželjno i dobro za pojedinca, već je ljepše i bolje kada se postiže za društvo, državu u kojoj živi. Aristotel vjeruje da čovjek ima rascijepljen um kojim može naučiti, shvaćati, znati razabrati dobro ili istinito od zlog ili neistinitog, ali on jednako tako posjeduje i moralnu volju kojom izabire što će činiti, u smjeru dobra ili zla. Nekada se volja možda ne želi pokoriti razumu, ali se ipak pokorava razumu i istini pod prisilom određenih izvanjskih čimbenika. To nazivamo zakonima i odgojem koji se ljudima od najranije dobi nameću; kojima se uči i navikava na težnju i djelovanju prema dobru te izbjegavanju uz zabranjivanje zlih, nevaljalih postupaka. Koliko se može primijetiti, u svojim djelima *Nikomahova etika* i *Politika* djecu se nastoji odgajati kako bi težila i činila dobro te imala dara za lijepo i prepoznavanje lijepog naspram ružnog. No sve to nije toliko bitno gledajući samo pojedinca, koliko je važno za cjelokupno društvo, državu u kojoj živi koja je odraz njenih građana jer je Aristotelu pojedinac uistinu shvatljiv tek kao politikon zoon (MacIntyre, 2002). Tu se primjećuje najveća razlika između ova dva pristupa odgoju jer suvremeni odgoj stavlja pozornost ponajprije na pojedinca, dijete koje odgaja; na zadovoljenje njegovih potreba i želja te usvajanje znanja, kompetencija, vještina, vrijednosti te osobnosti koja ga čini slobodnom i jedinstvenom osobom. Danas odgoj nije odgojiteljevo „nametanje“ određenih informacija i čisto usmjeravanje djeteta prema

određenom modelu kojeg bi morao provoditi, već je aktivno sudjelovanje odgojitelja i djeteta u odgojno-obrazovnom procesu kojeg možemo nazvati suodgoj (Polić, 1997).

U suvremenom načinu odgoja, odgojitelj nije osoba koja manipulativno pristupa djetetu kako bi ga načinila korisnim za nešto ili nekoga, kao što je to vidljivo u Aristotelovom odgoju djece. Danas znamo da prava originalnost i prirodnost ne može biti nametnuta ili naučena jer bi to bila sama imitacija i nešto neprirodno te znamo da ona dolazi iz unutrašnjosti čovjeka koju on sam mora otkriti i pronaći u sebi s određenom količinom izvanjske pomoći i poticaja. Zbog toga, današnji odgojitelji i stručni timovi u odgojno-obrazovnim ustanovama stručno su osposobljeni za rad s djecom, za prepoznavanje njihovih pojedinačnih potreba, želja i osobina na temelju kojih im mogu dati sve ono što trebaju te ih usmjeravati na razvoj onih kompetencija i vještina kojima ona sama streme. Dijete se osposobljava za kritičko promišljanje, samostalno izabiranje i nalaženje novih rješenja te otvorenosti, fleksibilnosti i kreativnosti kako bi se što bolje adaptiralo u modernom svijetu brzih promjena.

Shvaćanjem najveće i temeljne razlike Aristotelovog i suvremenog pristupa odgoju djece dolazimo do načina, metoda podučavanja i odgajanja djeteta u prvim godinama života. Aristotel je dobro primijetio i objasnio načine na koje bi trudnice trebale čuvati sebe i dijete pazeći na svoje fizičko, psihičko i duhovno stanje za koje je primijetio da imaju određene utjecaje na dijete koje nosi. Smatrao je da trudnice trebaju što više psihički odmarati i ne se previše uzrujavati, uznemiravati jer to prelazi i na dijete, odnosno danas znamo da dijete može imati zdravstvene tegobe ili teškoće u nekim područjima razvoja. Isto tako, Aristotel je već tad uočio da alkohol negativno djeluje na zdravlje djece jer uzrokuje bolesti te da bi hrana za djecu trebala obilovati mlijekom. Osim toga, Aristotelova teorija o ostavljanju djece vani i navikavanje djece na hladnoću kako bi se poboljšalo zdravlje, provodi se danas i u skandinavskim zemljama jer smatraju da hladnoća utječe na jačanje imuniteta, čvršći san te djeca kasnije lakše podnose hladnoću i češće provode vremena na otvorenom. No jednu vrlo važnu i veliku razliku čini današnji odgoj sve djece bez obzira na njihove teškoće, čega u Aristotelovo doba nije bilo zbog velike netolerancije prema djeci koja su rođena „drugačija“ od onoga što su očekivali od djeteta. Djecu s teškoćama smatrali su produktima bijesa bogova u koje su vjerovali te bi ih odbacivali već po rođenju smatrajući ih nekorisnima za vojne pohode i neproduktivnim članovima zajednice (Sunko, 2016).

U odgoj djece do njihove pete godine života, Aristotel uključuje što više motoričkih aktivnosti i igara, igara imitiranja zanimanja (koje danas možemo nazvati simboličkim igrama) te primjerene priče i bajke koje im pomažu u boljem usvajanju znanja i navika

potrebnima za budućnost. Osim toga, on vjeruje da im se ne bi smjelo zabraniti viku i plač. Za suvremeni pristup odgoju, sve navedeno je i danas poželjno te se smatra važnim za dječji psihofizički rast i razvoj. Pomoću navedenih primjera, djeca razvijaju raznovrsne kompetencije te njima utječemo na razvoj motorike, govora, spoznaje, socijalnosti i emocionalnosti. Djecu se podučava i potiče na imenovanje, razlikovanje te izražavanje emocija, ali se isto tako jasno daje do znanja kakva ponašanja nisu poželjna u društvu, npr. izljevi bijesa i neprimjereno izražavanje u govoru kao što je Aristotel objasnio bezobraznost u govoru. U toj dobi djeca brzo usvajaju nove informacije tako da roditelji i odgojitelji trebaju pripaziti na okruženje djeteta te nadzirati sadržaje koje djeca „upijaju“. Upravo zbog nježnog razdoblja u kojem mnogo toga utječe na dijete, prema Aristotelu, djecu bi trebalo odgajati kod kuće. Iako danas roditelji mogu birati hoće li djeca biti odgajana kod kuće ili u vrtiću, prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2020) jasno vidimo da je dijete obvezno upisati predškolu, jednu godinu prije njegovog polaska u školu.

Ulaskom djeteta u petu godinu, pa sve do njegove sedme godine života, Aristotel je tvrdio da djecu te dobi treba početi usmjeravati i poticati na one predmete koje će kasnije morati učiti poput čitanja, pisanja, risanja, tjelovježbe i glazbene umjetnosti. Još jednom, nije bio daleko od današnjeg načina odgoja i obrazovanja s obzirom na separaciju različitih predmeta ili područja koja se počinju usvajati. Razlika je u tome što danas ne govorimo o predmetima jer tako mala djeca nisu u školi, već u vrtiću u kojem nemaju predmete i poduke na frontalni način. Djeca u vrtiću usvajaju vrijednosti, stječu kompetencije i razvijaju sposobnosti u nekoliko razvojnih područja poput motoričkog, govornog, spoznajnog i socio-emocionalnog područja. Odgajatelji ih ne podučavaju na školski način, već djeca uče o sebi i svijetu kroz igru i njima zanimljive aktivnosti. Osim toga, Aristotel govori o odgoju i obrazovanju za mušku djecu, ne uključujući djevojčice i djevojke te dijeli odgoj na razdoblje od sedme godine do spolne zrelosti, pa od spolne zrelosti do dvadeset i prve godine što uopće nije slično današnjem odgojno-obrazovnom sustavu. Kao što je već navedeno, u današnje vrijeme rani i predškolski odgoj i obrazovanje je dio sustava odgoja i obrazovanja namijenjen za djecu od navršenih šest mjeseci do polaska u osnovnu školu s čime je godina prije polaska u školu obvezna za svu djecu u Republici Hrvatskoj.

5. ZAKLJUČAK

Iako se odgoj oduvijek promatrao na različite načine, odnosno postoje razlike u mišljenju i pravom cilju odgoja mladih i djece, većina se slaže u tome da je odgoj ljudi važna sastavnica poboljšanja ljudi kao bića koja teže nekom dobru ili da je od velike važnosti što se tiče daljnjeg napretka društva, zajednice u kojoj živi. Najveća razlika je u glavnom cilju, načelu i nekim metodama odgoja djece koji se mogu primijetiti gledajući i uspoređujući suvremeni i tradicionalni pristup odgoju i obrazovanju djece i mladih.

Kao što se može primijetiti, Aristotel je već tada shvatio ono što mi danas vrlo dobro znamo i što zapravo možemo potvrditi kao dobrim i korisnim. Mnoge od navedenih metoda njegovanja, brige i odgoja djeteta su iznenađujuće pravilne, poželjne i kvalitetne uspoređujući s današnjim pedagoškim metodama koju mnogi ili većina ljudi koristi. Naravno, postoje i dublje razlike, pogotovo u pogledu na dijete kao osobu i odgajnika te njegovu istinsku svrhu u društvu. Prema Aristotelu, društvo ili zajednica ljudi je „iznad“ pojedinca te utjecajem na dobro djelovanje što većeg broja pojedinaca, dolazi do kreposnije i bolje države koja je njemu očiti odraz njenih građana, a s time i „božanskije“ i savršenije. Stoga, djeca se odgajaju za društvo: navikavaju na dobro kako bi naučila razaznati dobro od lošeg, lijepo od ružnog i što činiti ili ne činiti. Dakle, djecu se odgaja prema unaprijed postavljenom modelu kojeg im je roditelj ili odgojitelj odredio i prema onome što je doneseno zakonima, bez mogućnosti biranja vlastitog karaktera i puta kao što je to moguće u današnje vrijeme. Zahvaljujući neusporedivo višim tehničkim mogućnostima, izobilju hrane, dobroj zdravstvenoj zaštiti, pozornost je na djetetu kao jedinstvenim i cjelovitim mladim bićem koje ima pravo na slobodu i samostalan izbor onoga što želi postići u životu, u čemu želi napredovati i kakva osoba postati. Današnje društvo, barem ovo zapadno, sve to čovjeku omogućuje.

Za kraj želim reći da svaku stvarnost, a posebno onu odgojnu valja promatrati u kontekstu vremena u kojem se događala, što naravno ne znači, da iz prošlog vremena ne trebamo učiti o dobrom i o lošem. Aristotelove metode u odgoju djece, njegove teorije o krepostima, činjenju dobrog i održavanju balansa bile su epohalne u njegovom vremenu. Te metode su roditelj i odgojitelj našeg vremena. Na nama je da nastavimo s onim što je dobro i k tom iznađemo još učinkovitije metode koje će roditi još bolje društvo.

6. LITERATURA

1. Aristotel. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. (<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3834>)
2. Aristotel (1988a) *Nikomahova etika*. Zagreb: Globus i Sveučilišna naklada Liber.
3. Aristotel (1988b) *Politika*. Zagreb: Globus i Sveučilišna naklada Liber.
4. Bezić, Živan (1977) *Što znači odgajati?* Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti, Vol. 32. No. 4, str. 333-345.
(file:///C:/Users/patri/AppData/Local/Temp/4_3_Zivan_Bezic_Sto_znaci_odgajati-1.pdf)
5. Bošnjak, Branko (1983) *Filozofija od Aristotela do renesanse*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
6. Hall, Edith (2020) *Aristotelov put*. Zagreb: Planetopija.
7. Jovančević, Milivoj i sur. (2019) *Godine prve: zašto su važne?* Zagreb: Actus Hominis.
8. MacIntyre, Alasdair (2002) *Za vrlinom: studija o teoriji morala*. Zagreb: Kruzak.
9. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2020) Zagreb: Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
(<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>)
10. Polić, Milan (1997) *Čovjek, odgoj, svijet*. Zagreb: Kruzak.
11. Polić, Milan (2006) *Činjenice i vrijednosti*. Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo.
12. Pranjić, Marko (2001) *Pedagogija*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu-Hrvatski studiji.
13. Spock, Benjamin i Rothenberg, Michael B. (1994) *Dr. Spock: Njega i odgoj djeteta*. Zagreb: SysPrint.
14. Starc, B., Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2004) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta*. Zagreb: Golden marketing.

15. Sunko, Esmeralda (2016) *Društveno povijesni kontekst odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju*. Split: Filozofski fakultet u Splitu. (str. 601-621).
16. Takač, Svjetlana (2018) *Uloga oca u odgoju djeteta*. Osijek: Dječji vrtić Osijek. (<https://vrticiosijek.hr/uloga-oca-u-odgoju-djeteta/>)
17. Tomić, Draženko (2020) *Filozofija i odgoj*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu-Učiteljski fakultet.
18. UNICEF-Zajedno za djecu (2005) *Vi i vaša beba*. Bosna i Hercegovina. (<https://www.unicef.org/bih/media/961/file/Vi%20i%20va%C5%A1a%20beba%20.pdf>)
19. Vekić-Kljaić, Višnja (2016) *Stavovi roditelja predškolske djece o ključnim kompetencijama važnima za budući uspjeh djeteta*. Osijek: Dječji vrtić Osijek. (str. 379-402).
20. Vujčić, Vladimir (2013) *Opća pedagogija*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
21. Žlebnić, Leon (1972) *Psihologija deteta i mladih I*. Beograd: Delta-pres

IZJAVA O IZVORNOSTI RADA

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

Terra Moudouvie

(vlastoručni potpis studenta)